

ВЛИЈАНИЕТО НА НЕЛОЈАЛНАТА КОНКУРЕНЦИЈА ВРЗ ПОВРЕДАТА НА ПРАВАТА ОД ТРГОВСКАТА МАРКА

Апстракт: Во трудот го разгледуваме прашањето за нелојалната конкуренција и нејзиното влијание врз повреда на правата од трговска марка. Авторот прави детална анализа на поимното определување на овој институт и притоа укажува на врската меѓу заштитата на правата од интелектуалната сопственост и заштитата од нелојална конкуренција.

Притоа одвоено ги разгледува прашањата околу поимот на „добри деловни обичаи“, правичност и чесност истакнувајќи дека законодавецот не е дециден при поимањето а кое прашање се јавува како суштествен елемент при спречување на дејствија спротивни на чесната практика. Потоа се задржува на прашањето околу правната заштита поради сторен акт на нелојална конкуренција кај повреда на права од трговска марка. Следејќи ги наведените анализи, авторот истакнува дека обезбедувањето на слободна конкуренција на домашниот пазар е поради поттикнување на економската ефикасност и благосостојба на потрошувачите, но пред се и можноста за заштита од забранети однесувања на пазарот. Конечно, каде што има конкуренција се случува и дејство на нелојална конкуренција.

Клучни зборови: *нелојална конкуренција, добри деловни обичаи, трговска марка, правна заштита итн.*

SHUTOVA Milica

THE IMPACT OF UNFAIR COMPETITION ON INFRINGEMENT OF THE TRADEMARK RIGHTS

Abstract: This paper covers the issue of unfair competition and its impact on trademark infringement. The author makes a detailed analysis of the conceptual determination of this institute and thus points to the connection between the protection of the intellectual property rights and the protection against unfair competition.

In addition, it separately looks into the issues surrounding the notion of “good business practices”, fairness and honesty, emphasizing that the legislator is not decisive in the comprehension process, which appears as a crucial element in the prevention of actions contrary to honest practices. Furthermore,

it focuses on the issue of legal protection due to an action of unfair competition in trademark infringement.

Following the mentioned analysis, we can conclude that the provision of free competition in the domestic market is due to the simulation of economic efficiency and welfare of consumers, but above all the ability for protection against prohibited market behaviors. Finally, where there is competition, there is act of unfair competition.

Key words: *unfair competition, good business practices, trademark, legal protection*

Вовед

Потрошувачкиот сектор со својата улога на оценувачи на пазарот имаат можност да ги бојкотираат нечесните трговски друштва преку одбивање/отфрлање на нивните производи или услуги, и да ги фаворизираат чесните конкуренти преку пласирање на фер и слободна игра на стопанските сили. Сепак комплексноста на економската ситуација на еден начин им го намалува таквото влијание и позиција. Поинаку кажано, потрошувачкиот сектор не секогаш е во состојба да ја открие нелојалната конкуренција преземајќи одредени дејствија/реакции. Ова посебно ако се има предвид фактот дека фокусот на компаниите е токму на остварувањето на бенефиции низ призмата на ова проблематика, што не секогаш оди во корист на потрошувачкиот сектор. Меѓутоа не смее да се заборава фактот дека тоа се професионалци, наспроти потрошувачите кои се консументи на услугите и нејчесто со минимални познавања од ова проблематика (*типично за B2C соодноси*).

Саморегулацијата не е сосема сигурен чувар на нелојалната конкуренција иако многу може да придонесе за истата. Ефикасноста во спречување на нелојалната конкуренција со помош на саморегулација мора да биде подржана од одредени законодавства. Само таков систем може да даде една сигурност за фер и чесно однесување на стопанските субјекти и нивните шанси за просперитет ќе се засноваат само на ефектите од работењето. Сепак, оценката за тоа што е чесно, фер и совесно е во надлежност на судовите.

1. Нелојалната конкуренција како суштествен елемент при спречување на дејствија спротивни на чесната практика

Поимното определување на нелојалната конкуренција покрива разновидни активности кои се поврзани со економската конкуренција

во широка смисла и опфаќа широк обем на права од интелектуалната сопственост. Оттука, спречувањето на дејствијата од нелојалната конкуренција е насочено против дела или пракси во текот на трговија или бизнис практиките, кои се во спротивност со добрите деловни обичаи, односно економски, правни и етички стандарди на однесување. Правилата за спречување на нелојалната конкуренција од една страна и оние за спречување на рестриктивните бизнис практики (антимонополски закони) од друга страна се меѓусебно поврзани и се надополнуваат едни со други и се фокусирани кон обезбедување на ефикасно функционирање на пазарната економија во одржувањето на фер бизнис и слободна конкуренција, а во одреден степен, како и заштита на интересите на потрошувачите.

Изворната цел на правото на сузбивање на нелојална конкуренција не е да ја штити интелектуалната сопственост туку да ја штити здравата, односно на работните достигнувања заснованата конкуренција. Па оттука се поставува и прашањето која е врската меѓу заштита на интелектуалната сопственост и заштитата од нелојална конкуренција? Во еден дел, правото на сузбивање на нелојалната конкуренција ја штити “здравата конкуренција”, односно посредно има функција на заштитата на интелектуалната сопственост. Станува збор за дел кој се однесува на случаите кога: а) еден правен субјект користи интелектуално/нематеријално добро на друг субјект,¹ кога б) користењето има карактер на дејство на нелојална конкуренција односно повреда на добрите деловни обичаи во правниот промет.² Оттука, ако кумулативно се исполнети овие два услови, станува збор за фактичка состојба во која заштитата на основа на прописите за сузбивање на нелојална конкуренција има ефект на заштита на интелектуална сопственост.³

Прашањето за нелојална конкуренција во нашето законодавство е уредено во Законот за заштита на конкуренцијата и Законот против

¹) Ова во смисла на член 10 bis од Париската конвенција, според кој нелојалната конкуренција се состои од секое дејствие на конкуренција спротивно на чесната практика. Односно секое детектирање на нефер однесувањето на пазарот преку создавање на услови за нефер натпревар помеѓу субјектите со кое нешто се нарушуваат добрите деловни обичаи. Пр. кај добро познатите трговски марки искористувањето на предноста (репутацијата) на славната/угледната трговска марка на пазарот што е цел на освојување.

²) Од друга страна, согласно со членот 10 bis (3) 1 од Париската конвенција треба да се забрани особено: какви било дела кои според својата природа можат да создадат забуна, со кое и да е средство, со претпријатија, производи или со индустриска односно трговска дејност на еден конкурент. Односно не се бара да постои „намера” да се доведува до заблуда, намерата не е битна доколку актот содржи и дејство на нелојална конкуренција.

³) Марковиќ, С.М., Право интелектуалне својине, Службен гласник, Београд, 2000, стр.272

нелојална конкуренција но сепак не е целосно елаборирано. Ова од причина што со законот за заштита на конкуренцијата се уредуваат забранетите облици на спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата, мерките и постапките во врска со ограничувањата на конкуренцијата. А пак целта на законот е обезбедување слободна конкуренција на домашниот пазар заради поттикнување на економска ефикасност и благосостојба на потрошувачите.⁴ Самиот термин конкуренција означува утакмица, такмичење. Односно постоење на множина субјекти кои нудат и множина субјекти кои се јавуваат како побарувачи на одреден вид на стоки или услуги на пазарот. Затоа, правните субјекти се во постојан економски конфликт со своите конкуренти, така што нивното однесување е насочено кон економско слабеење па и елиминација на конкурентите.

Конкуренцијата има исклучиво значајни функции во правниот живот и тоа: а) ефикасно управување со економските ресурси, б) рационална распределба на општествениот производ, в) поттикнување и промовирање на економскиот развој, г) економски ограничувања на времето и општествена моќ на поединечните учесници во трговијата.

Од друга страна, Законот против нелојална конкуренција упатува на тоа дека оној којшто при водењето на деловниот потфат, за целите на конкуренцијата, ќе стори акт или дејствие спротивни на добрите деловни обичаи или спротивни на начелото на совесност и чесност ќе му се забрани натамошното вршење на тие акти и дејствија и ќе биде одговорен за штетата предизвикана со таквите акти и дејствија, под услови утврдени со овој закон.⁵ Оттука ниту во правната теорија ниту во позитивните прописи поимот на „добри деловни обичаи“, правичност и чесност не е дефиниран иако ЗОО на Република Македонија предвидува дека учесниците во облигационите односи се должни да постапуваат согласно со добрите деловни обичаи, сепак не се впушта во дефинирањето на поимот.⁶

⁴Чл.2 од Закон за заштита на конкуренцијата („Службен весник на Република Македонија“ бр.145/2010; 136/2011 и 41/2014).

⁵Чл. 1 од Законот против нелојална конкуренција „Сл. весник на Р Македонија” бр. 80/99 од 17.12.1999 година.

⁶ При повреда на добрите деловни обичаи можат да се применат три критериуми и тоа формален, емпириски и етички. Формалниот критериум е присутен ако стореното дело е предвидено со законот како дело на нелојална конкуренција, емпирискиот подразбира дека она што учесниците на пазарот го сметаат за нелојално судот треба да го прифати и етичкиот критериум предвидува за време на оценувањето на карактерот на некое однесување да се земат во вид сите морални норми за целокопната заедница а не само за стопанството. Види повеќе: Претнар С, Нелојално иступање на тржишту, реферат, Шесто

Правото на нелојалната конкуренција сепак е дете на 19 век, односно тој ја дели својата историја со развојот на заштитата на интелектуалната сопственост.⁷

Всушност и самата заштита од нелојална конкуренција претставува воедно и составен дел на заштитата на правата од индустриска сопственост веќе подолго време. Обидот да се успее во конкуренцијата без потпирање на сопствените достигнувања во квалитетот и цената на производите или услугите, конкуренција која место на сопствен труд и сопствени резултати се занова на паразитско искористување на туѓ труд, злоупотреба на општествена и економска моќ без сомнение може да се подведе под поимот нелојална конкуренција.

На дипломатската конференција во Брисел на која беше прифатена Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост во својата оригинална верзија членот гласаше дека: „Потписниците на Конвенцијата (член 2 и 3) ќе уживаат во сите држави на Унијата гарантирана заштита против нелојална конкуренција“. Во 1900 година на Дипломатската конференција во Брисел за ревизија на Париската конвенција за заштита на индустриската сопственост беше додаден членот 10 бис кој гласи:

1. Земјите на Унијата се обврзуваат да им обезбедат на припадниците на Унијата една фактична заштита против нелојална конкуренција.
2. Акт на нелојална конкуренција претставува секој акт на конкуренција кој и е спротивен на добрите обичаи во индустријата или трговијата.

Треба да се забрани особено:

1. Какви било дела кои според својата природа можат да создадат забуна, со кое и да е средство, со претпријатија, производи или со индустриска односно трговска дејност на еден конкурент;
2. Лажни забелешки при водењето на трговијата, од таква природа дискредитираат претпријатие, производи или индустриска односно трговска дејност на еден конкурент;
3. Ознаки или наводи чија употреба во трговијата може да ја доведе јавноста во заблуда за потеклото, начинот на производството,

меѓународно саветовање привредника и правника, Загреб 1969, стр.41. (Пепељуговски В.: Заштита на правата од индустриска сопственост од нелојална конкуренција, Академик, Скопје, 2004)

⁷ Muhlendahl, A., The legal concept of protection against unfair competition, Asian regional on protection against unfair competition, Beijing, November 3 and 4, 1989, стр.41 (Види повеќе Пепељугоски, цит.дело, стр. 68.)

особините, погодностите за употреба или количините на стоките.⁸

Оттука повеќето држави кои имаат посебни закони за нелојална конкуренција ја прифатиле истата или слична дефиниција употребувајќи ги термините чесна трговска практика (Белгија и Луксембург)⁹, принцип на добра верба (Швајцарија и Шпанија),¹⁰ професионална коректност (Италија)¹¹, начелото на совесност и чесност (Македонија), добросвесната трговска практика или добрата свест во трговската практика (Бугарија)¹² итн.

Не е лесно да се утврди една компактност околу прашањето на јасно заземање на став околу дефинирањето на она што претставува она дејствие спротивно на чесните практики. Стандардите на „чесност“ и „правичност“ во конкуренцијата не се ништо друго освен рефлексивна на економските, социјалните и моралните концепти на едно дадено општество кое може да се разликува од држава во држава.¹³ Во корелација со начелото на совесност и чесност е и начелото на заштита на лојалната/ здрава конкуренција во прометот на стоки и услуги. Се разбира што претставува повреда на овие начела судот констатира од практичната примена на законските прописи од индустриски карактер или оценување на поведението на тужениот/тужителот во деловниот промет: *согласност со добрите деловни обичаи и добрите бизнис практики во прометот на стоки и услуги*.

Поимот на „чесност“ мора да се толкува од страна на судските органи на засегнатата земја. Концепции на чесните практики воспоставени од страна на меѓународната трговија, исто така треба да се земат во предвид, особено во случаи на конкуренција помеѓу организации во различни земји.

Имплементацијата на принципот на начелото на совесност и чесност во *in concerto* случаи е присутно во пресудата на Трговскиот суд на Белград број 4 П 7892/2010 во постапката на *тужителот* –

⁸) Како резултат на ревизијата поточно Стокломскиот акт од 14 јули 1967 која резултираше со додавањето на чл.10 бис на Париска конвенција за заштитата на правата на индустриска сопственост од 20 март 1883 година.

⁹) Види повеќе: http://www.esa.int/About_Us/Law_at_ESA/Intellectual_Property_Rights/Protection_against_unfair_competition

¹⁰) Ibid

¹¹) Ibid

¹²) Види повеќе: <http://www.inta.org/Advocacy/Documents/INTAUnfairCompetitionEurope2007.pdf>

¹³) Види повеќе: <http://www.inta.org/Advocacy/Documents/INTAUnfairCompetitionEurope2007.pdf>

*противтужен ДОО Медиа–експорт/импорт против тужениот Кепром ДОО и второтужен-противтужител ЛИНЕТЕ ХЕЛАС од Грција.*¹⁴

Анализирајќи ја фактичката состојба и материјалното право коешто е применето од страна на Трговскиот суд во Белград, јасна е тесната врска помеѓу правата од трговската марка и заштита од нелојална конкуренција. In concreto, иако Трговскиот суд во Белград и Вишиот трговски суд првенствено констатирале дека основано е правото на тужителот по основа на изнесените факти и докази, по укажувањето на Врховниот суд и постапувајќи по неговите упатства јасно констатирале и образложиле дека тужителот нема право на надомест на штета и право да се стави забрана за прозводство и дистрибуција на производите “NANNYS “и“NANYS PANDA”.

Заштита на конкуренцијата е во функција на континуирано развивање на идејата дека правата од индустриска сопственост мора да се приспособат на развојот на трговијата и развојот на нови принципи и обврски за учесниците во бизнис на пазарот. Првичната намена на принципите на заштита на правата од индустриска сопственост била насочена кон заштита на „чесните носители на деловни потфати”, меѓутоа, обемот на заштита од нелојална конкуренција сега се проширува и вклучува заштита на клиентите што подразбира заштита на потрошувачкиот сектор. Ваквото становиште произлегува и од фактичката состојба на полето на законодавната политика на заштита на индустриските права. Денес, законите против нелојалната конкуренција се со цел да се обезбеди фер конкуренција во интерес на сите засегнати страни, водејќи сметка како за приватните, истовремено и за јавните интереси.

Како потврда за ваквите становишта се и решенијата на меѓународно ниво и тоа рефлектирани преку одредени активности ограничени со закон. Имено, согласно со член 10 од Париската конвенција под нелојална конкуренција се подразбира секоја акт кој е спротивен на добрите обичаи во индустријата и трговијата. Оттука, како што наведовме погоре членот 10 (3) bis кое е содржан во Париската конвенција која воедно и претставува најзначаен меѓународен извор на правото на нелојална конкуренција, содржи три вида на дејствија на нелојалната конкуренција и тоа:

- а) какви било дејствија кои предизвикуваат забуна или конфузија,*
- б) дескредитирање/омаловажување на конкурентот и*

¹⁴⁾ пресуда на Трговскиот Суд на Белград број 4 П 7892/2010 во постапката на тужителот – противтужен ДОО Медиа –експорт/импорт против тужениот Кепром ДОО второтужен-против тужител ЛИНЕТЕ ХЕЛАС од Грција.

в) дејство кое може да ја заведе јавноста.¹⁵

Сите овие дејствија кои значат повреда на принципите на нелојална конкуренција претставуваат субјективни стандарди кои подлежат на судска или арбитражна оценка, со употреба на соодветна методологија.

Попрецизно кажано, заблудата (конфузијата) може да биде изразена во повеќе видови. Во контекст на трговските марки, тестот за основниот вид на заблуда е во тоа да се утврди дали сличниот знак толку е сличен со заштитената трговска марка што доведува до заблуда кај голем број на просечни потрошувачи.

Потрошувачот и неговата забуна е клучен момент да се покаже нелојалната конкуренција и истата мора да биде надвор од таквото здружување и „јавноста мора да биде во забуна од потеклото на производите и се претпоставува дека повредата на трговската марка е од страна на некој кој што е здружен со соственикот“¹⁶ или поточно станува збор за колективна трговска марка.

Согласно со одделот 43 (а) од Законот на Ланхам на Сад заблудата се однесува на сличност којашто предизвикува конфузија.¹⁶ Со оваа одредба на секое лице му се забранува употреба на било кој збор термин, име, знак или фраза, или било каква комбинација на предходно споменатите која што предизвикува конфузија како и потекло, спонзорство или одобрување во врска со неговите или нејзините стоки.¹⁷

Голема улога во определувањето на заблудата имаат факторите кои се однесуваат на степеност на разликата од заштитениот знак, репутацијата на носителот на правото на трговската марка (ова посебно кај добро познатите трговски марки), познавањето на потрошувачите и сличноста на знакот.

Дискредитирањето на конкурентите позната како лажна изјава се со цел да ја намали комерцијалната вредност на конкурентот, преку лажното претставување на конкурентот, неговите, производи или услуги. Членот 10 бис (3) 2 делува обврзувачки према земјите членки да ги забранат сите лажни тврдења со цел да се дискредитира субјектот, производи или индустриска односно трговска дејност на еден конкурент.¹⁸ Сепак

¹⁵) Пепељугоски, В, цит .дело стр.90

¹⁶) Федерален закон за трговски марки и лажно рекламирање. Види повеќе: <http://www.bitlaw.com/source/15usc/1125.html>

¹⁷) Ibid

¹⁸) Конкурентските врски се напуштени во определени држави како што се Белгија, Шведска и Швајцарија, односно се применува сосема поинаков концепт на дескредитирање. Освен конкурентите кои што дале омаловажувачка изјава за некој бизнисмен, субјект на пазарот, можат да одговараат и здруженијата на потрошувачите или медиумите според законот за

дискредитирањето и без јасна забрана е неспоиво со фер однесувањето во конкуренцијата.

За да може едно дејство да се смета за дејство на нелојална конкуренција мора да биде преземено во правен промет. Односно надвор од сферата на правниот промет не може да се третира за правна конкуренција без оглед дали е таа лојална или нелојална конкуренција.

Во правниот промет учествуваат правни субјекти кои следејќи ги своите деловни интереси преземаат одредени правни и фактички дејствија. Согласно законот за индустриска сопственост во членовите 175, 206, 291,292, 293, 294 и 295 е определено во кои случаи едно лице може да стори повреда (загрозување) на трговска марка.

Прво, нелојалната конкуренција е секое однесување на правните субјекти кое е спротивно на добрите деловни обичаи и деловниот морал. Односно без повреда на добрите деловни обичаи нема дејство на нелојална конкуренција. Тоа значи дека туѓите интелектуални добра кои не се предмет на заштита на некои од исклучивите права на интелектуалната сопственост, можат да се користат под услови, користењето да не е спротивно на деловните обичаи.

Второ, како сторители на дела на нелојална конкуренција можат да се јават не само правни субјекти туку и државни органи,¹⁹ органи на локална самоуправа кога посредно или непосредно учествуваат во прометот на стоки или во пружење на услуги.

Третиот елемент, односно обележје на нарушување на конкуренцијата се однесува на последиците кои настануваат, или можат да настанат со такво однесување. Тоа е всушност можноста на некој да му се нанесе штета, без оглед дали се работи за други правни субјекти или за потрошувачот.²⁰

Сепак во правната теорија кога е во прашање овој елемент на нелојална конкуренција (настанување на штета, без оглед дали истата е нанесена или постои опасност да дојде до штета), се смета дека тоа не е битен елемент на дејство кое претставува нелојална конкуренција и дека делото за нелојална конкуренција ќе постои секогаш кога се повредени добрите деловни обичаи без оглед дали штетата е нанесена или може да

нелојална конкуренција. Види повеќе: WIPO, Model Provisions on Protection Against Unfair Competition, Articles and Notes, Женева, 1996.

¹⁹⁾ Шћепановиќ, Н., Државна помоћ предузећима као облик нарушувања конкуренције у праву ЕУ. Право и привреда 5'8-96.стр.416

²⁰⁾ Пресуда Вишег Привредног суда У Београда Пкж 792/95 од 15.12.1995. Судска пракса бр 2/99.стр.47

настане.²¹

Заштитата од нарушената здрава конкуренција претставува составен дел на правното регулирање на пазарната економија. Општо правило е денес дека сите правни субјекти се обрзани во своето дејствување да се однесуваат согласно со определени стандарди, односно начела, како што се добрите деловни обичаи и деловниот морал и да се воздржуваат од акти со кои на други правни субјекти, или потрошувачи им се нанесува или може да им се нанесе штета.

Секое лице на кое што се одразило или можело да се одрази одредено дејство на нелојална конкуренција има право против сторителот на тоа дејствие да поднесе тужба за заштита од нелојална конкуренција. Во суштина битно прашање е дали со дејствието на нелојална конкуренција се врши повреда (загрозување) на определено субјективно право на тужителот?²² Поинаку кажано: *дали учесниците во прометот имаат исклучиво субјективно право на лојална конкуренција.*²³ Односно какво е влијанието на субјективниот елемент во нелојалното дејство т.е. *дали постои дејството на нелојална конкуренција во случај кога нема вина, лошо однесување или негрижа.*

Прописите за сузбивање на нелојална конкуренција истовремено имаат и функција на заштита на интересите на конкурентите, потрошувачите и општествената заедница. Тужбата за заштита од нелојална конкуренција всушност санкционира еден со закон пропишан граѓанско-правен деликт, содржан во дејство на нелојална конкуренција. Оттука, бидејќи нелојалната конкуренција е забранета, оштетениот односно субјектот кој може да биде оштетен има право на правна заштита односно на надомест на претрпена штета, ако дошло до тоа.

Од друга страна, потрошувачите мора да бидат заштитени од однесување на правните субјекти кои со своите дејствија ги доведуваат во заблуда или ги оштетуваат. Што се однесува до граѓанско-правната заштита, важат прописите кои непосредно или посредно ја уредуваат заштитата од нелојална конкуренција кои не можат да се оценат како

²¹⁾ Марковиќ, С.М, Право интелектуалне својине, Источно Сарајево, 2007, стр.289

²²⁾ За разлика од тужителот во спор поради повреда на субјективно право од индустриска сопственост, во спор поради дејство на нелојална конкуренција, тужителот не е лице на кое му е повредено некое субјективно право, туку лице чиј легитимен интерес е загрозен со дејство на нелојална конкуренција од страна на друго лице.

²³⁾ Современата правна теорија е на становиште дека не постои исклучиво субјективно право на лојална конкуренција, па на основ тоа тужбата за заштита од нелојална конкуренција не е во функција на санкционирање на повреда на субјективното право на тужителот. Види повеќе: Марковиќ, С.М., цит.дело, стр.285

задоволувачки од причина што за овој облик на правна заштита не постојат посебни одредби.

Во денешницата за остварување на граѓанско-правна заштита од нелојална конкуренција и тоа во случај на настанување на штета или постоење можност да настане штета со дејство на нелојална конкуренција, се применуваат општите правила за надомест на штета од ЗОО. Бидејќи ЗИС на носителот на правото на трговска марка му признава право на повреда како акт на нелојална конкуренција, а ЗНК упатува на она што е всушност нелојалната конкуренција, поднесувањето на тужба за утврдување на нелојалната конкуренција би била безцелна доколку на тужителот односно лицето чие право е повредено или загрозено не му биде надоместена штетата.

1.1. Правна заштита поради сторен акт на нелојална конкуренција кај повреда на права од трговска марка

Во корелација со остварувањето на правото на заштита е прашањето за тоа кој има право да поднесе тужба? Кругот на активно легитимираните субјекти е широк, односно подносител може да биде конкурентот на сторителот на дејство на нелојална конкуренција, деловно здруженије, и здруженије на потрошувачите. Во некои земји (вклучувајќи ги Република Македонија, Франција, Холандија, Хрватска итн), националните законодавства допуштаат право на активна легитимација и на поединечни потрошувачи. Поинаку кажано, во оние држави каде што заштитата против нелојалната конкуренција во основа е базирана на одштетното право секое лице чии интереси се или можат да бидат повредни како и индивидуалните потрошувачи можат да поднесат тужба. Сепак, тужбата за заштита од нелојална конкуренција не е *actio popularis*, што значи дека тужба може да поднесе само оној субјект кој има правен интерес²⁴ да бара судска заштита.

Само постоењето на граѓанско-правните овластувања од граѓанско-

²⁴⁾ Правниот интерес не е ексклузивна процесна претпоставка на граѓанско-правната парнична постапка, но правниот интерес како општа правна категорија се појавува, како што е веќе наведено и во управна, вонпарнична, казнена и прекршочна постапка. Постоењето на правен интерес е процесна претпоставка за допуштеност на мериторното судење во првостепена постапка за одредени правни ствари, а не материјално правна постапка за усвојување или одбивање на тужбено барање. Тужителот од кој се бара да го докаже својот правен интерес за поднесување на тужба за одредени ствари, не мора заедно да докаже дека определено право му припаѓа. Во однос на поднесување на кондемпнаторна и конститутивна тужба, тужителот редовно не треба да докажува постоење на правен интерес, бидејќи постоењето на правниот интерес се претпоставува. Види повеќе: Opatić, N., *Pravni interes u građanskom parničnom postupku*, Загреб, 2002 година, стр.5.

правните односи не се доволни за да се допушти истакнување на барање за заштита на права, односно субјектот мора да стори веројатно дека патот на интервенција на судот е неопходна претпоставка за остварување на неговите субјективни права, односно таквата активност да е нужно потребна. Правниот интерес не може да се оствари туку само да се штити. Правниот интерес во кругот на ЗПП-претставува интерес на субјектот кој од судот бара правна заштита. Субјектот има потреба од правна заштита, па некои правни теоретичари го идентификуваат правниот интерес со правно заштитната потреба.²⁵ ЗПП само во неколку случаи зборува за правен интерес иако поимно не го определува:

1) Кај тужбата за утврдување чл.177 ст. 2.

Ваква тужба може да се поднесе кога со посебни прописи е предвидено, кога тужителот има правен интерес судот да го утврди постоењето, односно непостоењето на некое право или правен однос, или вистинитост, односно неvistинитост на некоја исправа пред пристигнатоста на барањето за чинење од истиот однос, или кога тужителот има некој друг правен интерес за поднесување на ваква тужба.

2) Чл.194 ст.1

Лице кое има правен интерес во парница што тече меѓу други лица една од странките да успее, може да и се придружи на таа странка.

3) Кај поднесување на правни лекови жалба или ревизија чл.347 ст.3 и чл.380.ст.2

Одредбите од ЗПП за правен интерес претставуваат *ius cogens*, што значи дека со нив странките во текот на постапката не можат да ја отстранат нивната примена, а за постоењето на правен интерес судот внимава по службена должност.

Тужител може да биде секој учесник во правниот промет кој презел дејство на нелојална конкуренција: правно лице, претприемач, лице вработено кај правното лице, лице кое е обврзано да врши определена работа или изврши одредено дејство за правното лице или претприемачот. Секое лице кое смета дека му е повредено правото со сторување на акт на нелојална конкуренција може да поднесе тужба. Во тужбата поради нелојална конкуренција може да се постават неколку тужбени барања и тоа²⁶:

– Тужбено барање за утврдување на постоење на дејство на нелојална конкуренција

²⁵) Siniša Triva- Grañansko parnično procesno pravo, 1980 Zagreb, IV izdanje

²⁶) Пресуда на Основен суд Струмица бр. ТС.бр.56/12, од 16.01.2013 година. Види повеќе: <http://www.osstrumica.mk/Odluki.aspx?odluka=4087>

- Тужбено барање за престанување на вршење на дејствија на нелојална конкуренција
- Тужбено барање за уништување или преиначување на предмети со кои е сторен акт на нелојална конкуренција како и алати и опрема со кои тие предмети се произведени
- Тужбено барање за објавување на пресуда на трошок на тужениот
- Тужбено барање за надомест на штета.²⁷

Овие тужбени барања се слични со барањета кои можат да се постават во тужба при повреда на право од индустриск сопственост.

Постапувајќи по тужбата за повреда на трговска марка, нелојална конкуренција и надомест на штета Основниот суд Скопје 2-Скопје ја донел пресудата²⁸ во која се утврдува дека тужениот со користење на знакот на аналгетикот _____ за означување на фармацевски производ-лек, сторил акт на нелојална конкуренција и неовластено користење на туѓа посебна ознака за својот деловен потфат.

Фактичката состојба судот ја утврдил од увидот во изведените докази од кои јасно се гледало дека тужителот со производство направено по поништување на решението и дистрибуирањето на претходно произведени количини на лекот, сторил повреда на правото од трговската марка на тужителот и акт на нелојална конкуренција и неовластено користење на туѓа посебна ознака за својот деловен потфат во смисла на чл.37 и чл.95 од ЗИС, како и дело на нелојална конкуренција согласно чл.12 ст.1 од ЗНК.

И на крај при акт на нелојална конкуренција кого штити законодавецот-носителот на правото на трговската марка/чесниот бизнисмен или крајниот потрошувач кој е доведен во заблуда? Воедно во едно модерно општество, во едно поново време потребен е еден модерен закон против нелојалната конкуренција кој треба да *служи за остварување на заштитата и на конкурентите и на потрошувачите и да делува самозащитнички на конкуренцијата во интерес на јавниот интерес*. Ова дотолку повеќе, како што економската ситуација станува се покомплексна, дејството на потрошувачите да дејствуваат како судии е се помало. Честопати тие и не се во состојба да ја откријат нелојалната конкуренција.

²⁷⁾ Пресуда на Врховен суд сл.231/60 од 30.03.1960 година

²⁸⁾ Странки во спорот се две фармацевски компании. Со пресудата авторот сака да укаже на случај на постоење на акт на нелојална конкуренција и истакнување и на други тужбени барања во тужбата.

Заклучок

Атрактивноста на ова проблематика нужно произлегува и од влијанието на индустриските права на растот и развојот на носителите/ субјекти на овие права, посебно од експанзијата на правата од индустриска сопственост врз растот и развојот на трговските друштва и другите трговци. Кон сето ова нужно мора да се додаде влијанието на конкуренцијата која влијае на економските параметри, посебно на полето на бизнис секторот и потрошувачкиот сектор. Заштитата на правата од индустриска сопственост е во суштествено тесна врска со заштитата на правата на конкуренција, односно во врска со создавањето на здрава и лојална конкуренција на глобалниот пазар. Од овие причини посебно внимание посветивме на делот што се однесува на врската помеѓу заштитата на правата на здрава и лојална конкуренција и остварувањето на заштитата на правата на трговска марка. Во основа ја анализиравме испреплетаноста на овие два сегменти на правото, и ја нагласуваме важноста за создавање на еден стабилен систем на правна заштита на трговските марки, како нужна рефлексija на правилна заштита на конкурентските права.

Потребата да се актуализира оваа проблематика е иницирана од брзиот развој на општеството, а со тоа и потребата од превземање соодветни мерки за реакции. Улогата на носителите на правата од индустриска сопственост произлегува од карактерот на самите права. Станува збор за субјективни граѓански права кои се изучуваат во рамките на системот на граѓанското права. Тие како исклучиви права всушност се јавуваат како пандан на стварните права од кои се разликуваат според нивниот предмет на заштита како и траењето на заштитата.

За разлика од стварните права, чиј објект на заштита се стварите, правата од интелектуална сопственост за предмет на заштита ги имаат т.н. нематеријални добра. Всушност организираната правна заштита на нематеријалните добра е од поново време, и истата е последица на развојот на техниката, производството, индустријата, трговијата, аспектите на творештво и, конечно, новите технологии.

Conclusion

The attractiveness of this issue necessarily derives from the industrial rights' impact upon the growth and development of holders/subjects of these rights, especially from the expansion of industrial property rights upon the growth and development of companies and other traders. The impact

of competition affecting the economic parameters must be added hereto, especially in the field of business and consumer sectors. The protection of intellectual property rights is closely related to the protection of competition rights, i.e. the creation of healthy and fair competition in the global market. For this reasons, special attention is paid to the part concerning the connection between the protection of healthy and fair competition rights and the realization of protection of trademark rights. Basically, we have analyzed the entanglement of these two legal segments and we have stressed out the importance of creating a stable system of legal protection of trademarks, as a necessary reflection of competing rights' proper protection.

The need to update this issue is initiated by the rapid development of society, and thus the necessity to take appropriate response measures. The role of the holders of industrial property rights arises from the nature of the rights themselves. It is a matter of subjective civil rights that are taught within the civil law system. As exclusive rights, they actually occur as a counterpart of the property law which differs according to their subject of protection and duration of the protection.

Unlike property law, whose subject of protections goods, intellectual property rights protect the intangible goods. Actually, the organized legal protection of intangible goods is more recent and it is a consequence of the development of technology, manufacturing, industry, trade, creation aspects and, ultimately, newer technologies.

БИБЛИОГРАФИЈА

Alpin, T., Davis, J., Intellectual property law, Text Cases and Materials, second edition, Oxford University press, 2013 година

Басаровиќ, В., Интелектуална својина, Индустриска својина и ауторско право, петто, неизмењено издање, Београд, 2011

Bodenhause, G.H.C., Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of industrial Property as Revised at Stockholm in 1967,

Vojadžievski I. M., Pojam i zaštita trgovačke marke u Makedoniji, Časopis za pravnu teoriju i praksu, "Pravni Život", tom. 3, бр.11, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, Srbija i Crna Gora, Decembar 2005 godina,

Галев, Г. и Дабовиќ-Анастасовска, Ј., Облигационо право, трето издание, Просветно дело, Скопје, 2012,

Дабовиќ-Анастасовска, Ј., Пепељугоски, В., Гавриловиќ, Н., Прирачник за граѓанскоправната и административноправната заштита на патентите, Државен завод за индустриска сопственост, Скопје, 2013 година

Дабовиќ-Анастасовска, Ј., Пепељуговски В., Право на интелектуална сопственост, Академик, Скопје, 2012,

Damjanović, K., Marić, V., *Intelektualna svojina, cetvrto, iymenjeno i dopunjeno iydanye*, Beograd, 2012,

Давитковски, Б., Павловска-Данева, А., Тупанчевски, Н., Административна, управно–судска и казненоправна заштита на правата од индустриска сопственост“, Правен Факултет, Јустинијан Први, Скопје, октомври 2012

Миладиновиќ,З., *Право индустриске својине*, Центар за публикација Правног Факултета у Нишу, 2007,

Јаневски, А., Зоровска-Камиловска, Т., Граѓанско процесно право, книга прва, второ изменето и дополнето издание, Правен факултет, Јустинијан Први Скопје, 2012

Klarić, P., - Vedriš, M., *Građansko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2006

Поленак Аќимовска, М,Дабовиќ-Анастасовска, Ј, Пепељугоски, В, Бучковски, В, Варга, Ј, Наумовски Г, *Индустриска сопственост – домашна и меѓународна пракса*, Правен Факултет “Јустинијан Први”, Скопје август 2004,

Симјановски, С., Трговска Марка-апсолутни и релативни причини за одбивање на пријавата за трговска марка, Државен завод за индустриска сопственост

Закони и подзаконски прописи:

Закон за индустриска сопственост „Службен весник на Република Македонија“ бр. 21/2009; 24/2011; 12/2014 и 41/2014,152/2015 и 53/2016

Закон за управните спорови „Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/2006 и 150/2010,

Закон за општата управна постапка „Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/2005; 110/2008 и 51/2011,

Закон за општата управна постапка Службрен весник на Република Македонија, бр.124 од 23.07.2015 година,

Закон за облигационите односи „Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013,

Закон за Управните спорови „Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/2006 и 150/2010,

Закон за заштита на конкуренцијата „Службен весник на Република Македонија“ бр.145/2010; 136/2011 и 41/2014

Законот против нелојална конкуренција “Службен весник на Република Македонија” бр. 80/99 од 17.12.1999 година.

Интернет извори:

<http://www.wipo.int/portal/en/index.html>

[http://www.ippo.gov.mk/docs/xFiles/articles/God%20Izvestaj%202007/
God%20Izvestaj%202007.pdf](http://www.ippo.gov.mk/docs/xFiles/articles/God%20Izvestaj%202007/God%20Izvestaj%202007.pdf)

[http://www.ihr.org.mk/mk/praven-dijalog/praven-dijalog-br2/121-
gragansko-pravnata-zashtita.html](http://www.ihr.org.mk/mk/praven-dijalog/praven-dijalog-br2/121-gragansko-pravnata-zashtita.html)

<http://www.sirius.rs/praksa/19444>

<http://daily.mk/ekonomija/vodich-za-zashtita-na-trgovski-mark>

http://www.peteryu.com/intip_msu/sabel.pdf,